

แนวคิดของมิลล์

ว่าด้วยเสรีภาพและความรับผิดชอบ

วิทยา เศรษฐวงศ์

มิลล์ (John Stuart Mill 1806-1873) ไม่ใช่ **นิยัตินิยมจัด** (Hard Determinist) ซึ่งถือว่ามนุษย์ไม่เคยเป็นนายของตนเอง ไม่มีการกระทำที่เป็นอิสระเลย ไม่มีอะไรที่เกิดขึ้นโดยปราศจากสาเหตุ ขณะเดียวกันเขาก็ไม่ใช่ **อิสรวิสัย** (Indeterminists, Free Will) ที่ถือว่า ในแง่หนึ่ง ทุกๆ ครั้งที่มีมนุษย์ทำอะไรลงไป บางครั้งการกระทำของมนุษย์ถูกบีบจากสาเหตุต่างๆ ไม่ใช่การกระทำที่อิสระ แต่ก็มีบางครั้งที่มีมนุษย์เป็นตัวของตัวเองอย่างแท้จริง ตัดสินใจและเลือกอย่างอิสระเสรี มิลล์มิใช่ทั้ง **นิยัตินิยม** และ **อิสรวิสัย** เขาตรองเองก็ได้สังกัดกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในทัศนะทั้งสองที่แตกต่างกันมากนี้แท้ที่จริง มิลล์เป็น **ธรรมชาตินิยม** (Naturalist)

ที่ถือว่ามนุษย์ทั้งเป็นอิสระและไม่เป็นอิสระ กล่าวคือ มนุษย์เป็นอิสระในขอบเขตจำกัด ธรรมชาตินิยมมีความเห็นกลางๆ ในระดับหนึ่ง การกระทำของมนุษย์ถูกกำหนดโดยปัจจัยภายนอก แต่ในอีกระดับหนึ่ง มนุษย์มีความเป็นตัวของตัวเอง มีการตัดสินใจเลือก และวาดภาพอนาคตเพื่อเป็นแนวทางกำหนดสิ่งที่จะเกิดในปัจจุบัน ฉะนั้น มนุษย์จึงเจริญขึ้นเรื่อยๆ ทั้งหมดนี้เป็นไปได้เพราะคนเป็นอิสระ

ที่จริงแล้ว เราสามารถแบ่งทัศนะว่าด้วยธรรมชาตินิยมออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มแรก เช่นดังกรณีของมิลล์เห็นว่า แม้การกระทำของมนุษย์จะมีสาเหตุและทำนายได้ แต่นั่นก็ได้หมายความว่า มนุษย์ไม่เป็นอิสระ

มิลล์มีความเห็นว่า การสามารถคาดหมายได้อย่างถูกต้องว่า ในสถานการณ์อันหนึ่ง คนๆ หนึ่งจะทำอะไร มิได้หมายความว่า การกระทำของคนนั้นถูกกำหนดมาล่วงหน้า มิลล์เห็นด้วยกับนิยัตินิยมหรือเหตุวิสัย ในแง่ที่บอกว่า ในเงื่อนไขอย่างนั้น เราทราบดีว่าเพื่อนของเราจะต้องทำอย่างนั้น แต่นั่นมิได้หมายความว่า เขา ถูกบังคับ ให้ทำอย่างนั้น มิลล์เขียนว่า ...เราจะสามารถบอกได้อย่างถูกต้องว่า เขาจะทำอะไร ถ้าเราทราบทุกสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวเขา เราอาจทำนายพฤติกรรมของเขาได้แม่นยำ เท่าๆกับทำนายปรากฏการณ์ทางวัตถุ... แต่นี้ก็มีได้ขัดแย้งกับความรู้สึกที่ว่า เรามีอิสระภาพ แม้แต่น้อย เรามิได้รู้สึกเป็นอิสระน้อยลง เมื่อผู้ใกล้ขีดคาดหมายได้แน่นอนว่าเราจะทำอะไรในสถานการณ์อันหนึ่ง¹

มิลล์แนะนำให้เราลองสังเกตดูเหตุการณ์ในธรรมชาติ เมื่อมีเหตุการณ์หนึ่ง เช่น ลมพัดเกิดขึ้น (ก) แล้วเหตุการณ์อีกอันหนึ่ง เช่น ใบไม้ร่วง (ข) ก็ติดตามมา ทั้งนี้เพราะเหตุว่าธรรมชาติมีระเบียบกฎเกณฑ์ การที่เหตุการณ์หนึ่ง (ใบไม้ร่วง) เกิดตามอีกเหตุการณ์หนึ่ง (ลมพัด) เสมอ นั้น มีความหมายเพียงว่า มีความสม่าเสมอในธรรมชาติ มิได้หมายความว่า มีการบีบบังคับของ (ก) ให้เกิด (ข)

อิสระหรือเสรีภาพหมายความว่า การไม่ถูกบังคับ คือการกระทำที่เป็นไปตามความปรารถนา กระนั้น การกระทำที่เป็นอิสระมิ

ได้หมายความว่า เป็นการกระทำที่ไม่มีสาเหตุ ผู้วิจัยอาจจะทำนายได้ว่า เพื่อนของผู้เขียนจะต้องไปดูหนังเรื่อง "มนุษย์ค้างคาว" ในวันพรุ่งนี้ ถ้าผู้เขียนเล่าเรื่องหนังที่เพิ่งไปดูมาให้เขาฟัง ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยกลายอุปนิสัย รสนิยม เวลาว่าง และฐานะทางการเงินของเขา ปรากฏว่าวันรุ่งขึ้นเขาไปจริงๆ แต่นั่นมิได้หมายความว่า ผู้วิจัยบังคับเขา การไปดูหนังของเขาเป็นอิสระ เพราะต้องการไป ไม่ใช่มีคนบ้าเอาไม้ตมาจี้ให้เขาไปดูหนัง เขาจึงไป เช่นนี้เขาไม่เป็นอิสระ การที่เพื่อนของผู้เขียนไปดูหนังเรื่องมนุษย์ค้างคาวนั้นเกิดจากเงื่อนไขหลายอย่าง เช่น คำบอกเล่าของผู้เขียน รสนิยมเงิน เวลา ฯลฯ สิ่งเหล่านี้อาจเรียกได้ว่า เป็น "สาเหตุ" ของการไปดูหนัง แต่มิได้หมายความว่า มีใครมาบังคับเขา การที่เรากล่าวว่ สิ่งเหล่านี้เป็นสาเหตุ มีความหมายเพียงว่า เมื่อมีสิ่งนี้ ก็มีการไปดูหนังเกิดขึ้น มิได้หมายความว่า สิ่งเหล่านี้มีแรงผลักดันจุดคร่าหรือเหนี่ยวให้เขาไปดูหนัง เพราะถ้าเพื่อนเราไม่ยอมไปแล้ว เขาจะไม่ไปก็ได้

"เราแน่ใจว่า ในขณะที่เราจงใจ ไม่มีแรงเหนี่ยวผลักดันใดๆมาจุดคร่าเรา เราทราบว่า เรามิได้ถูกบังคับที่จะต้องกระทำตามแรงจงใจใดๆ เราารู้สึกว่า ถ้าเราปรารถนาดีที่จะพิสูจน์ว่า เรามีอำนาจขัดขึ้นแรงจงใจใดๆ เราสามารถทำได้"²

กลุ่มที่สอง ดังกรณีของดิวอี้ (Dewey) ที่เชื่อในวิวัฒนาการ เขาเชื่อว่า มนุษย์เป็น

¹ ศ.ดร.วิทย์ วิศทเวทย์, *ปรัชญาทั่วไป* (กทม. อักษรเจริญพัฒน์ : 2520) p. 89

² *ibid*, p. 90

ส่วนหนึ่งของธรรมชาติ เป็นผลผลิตอันสูงสุด ในกระบวนการวิวัฒนาการ ดังนั้น มนุษย์จึงมี ลักษณะพิเศษหรือลักษณะเฉพาะบางอย่างที่ สัตว์โลกอื่นๆ และสรรพวัตถุทั้งหลายไม่มี การที่เรามีลักษณะเฉพาะเหนือไปจากวัตถุ และสัตว์ ทำให้เขาเป็นอิสระ หลุดพ้นจาก อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมได้ในระดับหนึ่ง ดิวอี้ เห็นว่ามนุษย์แตกต่างจากสัตว์และวัตถุไว้ชีวิต ตรงที่ว่า มนุษย์กระทำการต่างๆอย่างมีจุดหมาย และ *การมีจุดหมายแปลว่ามีอิสรภาพ* สมมติ ว่าขณะนี้ผู้เขียนกำลังล้มมีด นี่คือการกระทำ เพราะในขณะที่ผู้เขียนกำลังล้มมีดอยู่นั้น ผู้เขียนนึกถึงกอลูกสูงๆที่อยู่หน้าบ้าน อันอาจ เป็นที่อาศัยของงู การล้มมีดมีจุดหมายที่จะให้ กอลูกนั้นหายไป การล้มมีดเป็นการ กระทำ เพราะเป็นวิถีทางที่จะพาไปสู่การแก้ ปัญหา คือทำให้กอลูกหมดไป ในที่นี้การ ล้มมีดคือตัวกลางที่จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ ระหว่างผู้เขียนกับกอลูก ดิวอี้เรียกความคิด ที่จะกระทำเพื่อแก้ปัญหานั้นว่า สติปัญญา และสติปัญญาก็คือ ความสามารถในการนึก ถึงจุดหมายในอนาคต

“การกระทำที่มาจากสติปัญญานั้นย่อมมี จุดหมาย จุดหมายเป็นวิถีที่มนุษย์ปฏิบัติ ต่อธรรมชาติ เพราะเราจะเข้าใจลักษณะ พิเศษของมนุษย์ได้ ก็ต่อเมื่อเรายอมรับ ว่า การกระทำมีจุดหมาย... เพราะการ กระทำซึ่งเป็นของมนุษย์โดยเฉพาะนั้น มี ความตั้งใจเป็นลักษณะสำคัญ”³

ฉะนั้น ตามทัศนะนี้จะเห็นได้ว่า ไม่เพียง อดีตเท่านั้นที่ก่อให้เกิดการกระทำในปัจจุบัน แต่การมองเห็นจุดหมายในอนาคต ก็มีส่วนอยู่ ด้วย ลักษณะพิเศษของมนุษย์ที่ทำให้มนุษย์ แตกต่างจากสัตว์โลกอื่นๆก็คือ ความสามารถ ในการมองเห็น จุดหมายในอนาคต หมายความว่า สิ่งที่มนุษย์ทำในปัจจุบันเกิด จากความตั้งใจ และความตั้งใจนั้นก็ถึงอนาคต นั่นก็คืออิสรภาพ ดังที่ดิวอี้เขียนว่า “เราจะ เป็นอิสระมากน้อยแค่ไหนอยู่ที่ว่า เมื่อเรา กระทำการต่างๆนี้ เรารู้ตัวแค่ไหนว่า เรากำลัง ทำอะไร”⁴

เมื่อยอมรับว่า ในบางครั้ง มนุษย์มีอิสระ หรือเสรีภาพได้ ความรับผิดชอบในทางจริยะ (Moral Responsibility) ก็เป็นสิ่งที่ติดตามมา อย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ความรับผิดชอบในทาง จริยะนั้นมีความหมายเดียวกับความรับผิดชอบ ในทางศีลธรรม (Prescriptive Responsibility) หมายความว่า การที่ปัจเจกบุคคลสมควรจะ ได้รับการประณาม การสรรเสริญ การลงโทษ และการให้รางวัลจากผลการกระทำของตน ดังที่ผู้เขียนได้อธิบายมาแล้วอย่างละเอียด อย่างไรก็ดี การที่มีลัทธิยอมรับว่า มนุษย์ทั้ง เป็นอิสระและไม่เป็นอิสระนั้น ในอีกแง่หนึ่ง มีลัทธิเองตกไปอยู่ในกลุ่มของ นิยัตินิยมแบบอ่อน (Soft Determinist) ตามที่วิลเลียม เจมส์ ได้ จัดแบ่งนิยัตินิยมออกเป็น นิยัตินิยมจัด (Hard Determinism) และ นิยัตินิยมแบบอ่อน (Soft

³ *ibid*, p. 91

⁴ *ibid*

Determinism) ไว้ในบทความเรื่อง "วิกฤติแห่งนิยัตินิยม" (Dilemma of Determinism) กล่าวโดยสังเขป นิยัตินิยมแบบจำกัดถือว่า *ประการแรก* ไม่มีการกระทำโดยของมนุษย์ที่เป็นอิสระ *ประการที่สอง* เมื่อปราศจากการกระทำที่เป็นอิสระของมนุษย์ ก็ไม่มีความรับผิดชอบทางจริยะต่อการกระทำนั้นติดตามมา ส่วนนิยัตินิยมแบบอ่อนดังกรณีของ ฮอบส์ (Hobbes) ฮูม (Hume) มิลล์ (Mill) นั้น มีหลักการดังนี้⁵

ประการแรก ไม่มีข้อขัดแย้งใดๆระหว่างนิยัตินิยม กับการเป็นผู้กระทำที่อิสระ ในบางครั้งของมนุษย์ เมื่อเราเรียกการกระทำใดว่า "อิสระ" หรือ "เสรี" (Free) ในสถานการณ์ปกติ เราไม่เคยหมายความว่า *การกระทำนั้นไม่มีสาเหตุ* เมื่อเรียกการกระทำหนึ่งว่าอิสระนั้น เราหมายความว่า *ผู้กระทำไม่ถูก "บังคับ"* (Compelled, Constrained, Werged) ให้กระทำ การกระทำที่มีสาเหตุมิได้หมายถึงการกระทำที่ถูกบังคับ ดังตัวอย่างของลมพัดใบไม้ร่วงที่ผู้วิจัยเคยยกมาแล้ว ตัวอย่างของการกระทำที่ไม่เป็นอิสระได้แก่ เมื่อเดินไปในที่เปลี่ยวและถูกจี้ เราก็ส่งเงินให้ อย่างนี้เราไม่เป็นอิสระเพราะการกระทำของเราถูกบังคับ หรือถ้าเราไปไปขโมยของเพราะถูกสะกดจิตให้ทำอย่างนั้น การกระทำของเราไม่เป็นอิสระ เพราะไม่เกิดจากความตั้งใจของเรา หรือถ้าเศรษฐกิจที่เป็นโรคจิตชนิดหนึ่ง ชอบขโมยของผู้อื่น ก็เรียกได้ว่าเขาไม่เป็นอิสระ เพราะเขาอยู่ภายใต้อำนาจของแรงกระตุ้นที่อยู่เหนือตัว

เขา ในกรณีเช่นนี้ มนุษย์ไม่เป็นอิสระ แต่ในบางครั้ง มนุษย์กระทำตามความปรารถนาของตนที่มีเหตุผล ตามความพยายามของตนที่ไม่ถูกกีดขวาง ทั้งนี้เพราะเขาเลือกที่จะกระทำในลักษณะเช่นนี้ ในกรณีเช่นนี้ มนุษย์เป็นผู้กระทำที่อิสระ แม้การกระทำนั้นๆจะเกิดจากสาเหตุบางอย่างหรือสามารถทำนายล่วงหน้าได้ก็ตาม ตัวอย่างเช่นการไปดูหนังมนุษย์ค้างคาวของเพื่อนของผู้เขียนเป็นการกระทำที่อิสระ เพราะต้องการไปดั่งที่ได้อธิบายไว้บ้างแล้วตอนต้น หรือเมื่อเดินผ่านขอทานแล้ว ผู้เขียนให้เงินเขา การกระทำของผู้เขียนเป็นอิสระ แม้ว่าเพื่อนสนิทของผู้เขียนที่เดินมาด้วยกันนั้นจะทนายในใจถูกต้องว่า ผู้เขียนต้องทำอย่างนั้น ในการแยกแยะระหว่างการกระทำที่อิสระกับไม่อิสระนั้น เราไม่ได้พยายามชี้ถึงการมีอยู่หรือการไม่มีอยู่ของสาเหตุ แต่พยายามชี้ชนิดของสาเหตุที่ปรากฏอยู่

ประการที่สอง ไม่มีข้อขัดแย้งระหว่างนิยัตินิยมกับความรับผิดชอบทางจริยะ ชาวนิยัตินิยมแบบอ่อนจะปฏิเสธการอ้างเหตุผลของนิยัตินิยมจำกัดที่ว่า ไม่มีความรับผิดชอบทางจริยะต่อการกระทำหรือความประพฤติของบุคคล เมื่อตัดสินบุคคลใดบุคคลหนึ่งว่า รับผิดชอบทางจริยะต่อการกระทำบางอย่าง ที่จริง เรามีสมมติฐานล่วงหน้า (presuppose) ว่า บุคคลนั้นเป็นผู้กระทำที่อิสระในช่วงของการกระทำนั้น แต่อิสระหรือเสรีภาพที่ถูกสันนิษฐานไว้ล่วงหน้ามิใช่เสรีภาพที่ปราศจาก

⁵ Paul Eduards. "Hard and Soft Determinism" in *Determinism of Freedom*, ed. Sidney Hook (New York : Collier Books, 1961) pp. 118-119

สาเหตุ แต่หมายถึงความสามารถที่จะกระทำตามการเลือกหรือความปรารถนาของตน เนื่องจากนิยัตินิยมไปกันได้กับเสรีภาพในความหมายนี้ ฉะนั้น ก็ย่อมไปกันได้กับความรับผิดชอบทางจริยะ

คำถามสำคัญสำหรับนิยัตินิยมแบบอ่อน ก็คือ การกระทำนั้นมาจากบุคลิกภาพหรือไม่ หมายความว่า เราได้ทำในสิ่งที่เราอยากทำหรือไม่ ถ้าใช่ ชาวนิยัตินิยมแบบอ่อนก็ถือว่า เราต้องรับผิดชอบต่อ แม้ว่าความต้องการโดยตัวมันเองนั้น จะมีได้ถูกเลือกอย่างอิสระก็ตาม มิลล์เองยอมรับอิทธิพลของระดับชั้นของความต้องการของมนุษย์ ตัวอย่าง เช่น ไม่เพียงแต่ความปรารถนาหรือความต้องการระดับต่ำ เช่น ความต้องการที่จะได้รถใหม่ จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์เท่านั้น มิลล์เชื่อว่า เป็นความจริงที่ว่า ความต้องการที่จะกลายเป็นคนมีคุณธรรมมากขึ้นในบางโอกาสก็มีอิทธิพลต่อการกระทำของเราได้เช่นกัน โดยอาศัยความพยายาม และการฝึกฝนที่เหมาะสม ความต้องการของผู้เขียนที่จะเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของตนเองอาจจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการได้ ฉะนั้น อย่างน้อยที่สุดในขอบเขตหนึ่ง เนื่องจากมนุษย์สามารถสร้างบุคลิกภาพของตนเองได้ นิยัตินิยมตามทัศนะของมิลล์จึงไปกันได้ ไม่เพียงแต่กับแนวคิดที่ว่าด้วยความรับผิดชอบทางจริยะต่อการกระทำที่มาจากความต้องการหรือความปรารถนาที่เป็นอิสระแล้ว แต่ภายในขอบเขตหนึ่ง ยังไปกันได้กับการตัดสินใจทาง

จริยะเกี่ยวกับบุคลิกภาพ (Character) ของมนุษย์อีกด้วย

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาคำว่า รับผิดชอบ (Responsible) โดยใช้หลักการอ้างเหตุผลของมิลล์จากหนังสือ *Utilitarianism* บทที่ 4 ที่ว่าด้วยการพิสูจน์หลักการของประโยชน์นิยมว่าเป็นจริงได้อย่างไรนั้น มิลล์อ้างว่าวิธีที่จะพิสูจน์ว่าความสุขเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา (desirable) ก็คือต้องแสดงให้เห็นว่า ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนในโลกต้องการจริงๆ (Can be desired) หลักฐานอันเดียวที่เด่นชัดที่จะพิสูจน์ว่า วัตถุใดมองเห็นได้ (visible) ก็คือ ประชาชนเห็นมันจริงๆ เช่นเดียวกับหลักฐานเดียวที่จะพิสูจน์ว่า เสียงนั้นได้ยินได้ (audible) ก็คือ ประชาชนได้ฟังเสียงนั้น⁶ อย่างไรก็ตาม ในอีกแห่งหนึ่ง ปัจจัยที่เติมท้ายคำ (Suffix) เช่น "ible" หรือ "able" ก็ได้หมายถึง ความสามารถ (ability) เสมอไป อาจจะมีความหมายในทางศีลธรรมก็ได้ (Normative) ดังที่ผู้วิจารณ์มิลล์ได้ชี้ให้เห็นว่า คำว่า desirable แปลว่า "น่าปรารถนา" หรือ "พึงปรารถนา" แสดงคุณค่าทางจริยะ มิได้หมายความว่าสามารถถูกปรารถนาได้ (can be desired) ดังเหตุผลที่มิลล์อ้าง ไม่เหมือนกับ พอลได้ยินได้ (audible) ที่หมายความว่าสามารถถูกฟังได้ (can be heard) ที่จริงคำว่า "พึงปรารถนา" นั้น มีความหมายเดียวกับคำว่า "ดี" (good) หรือ "ควรจะถูกปรารถนา" ought to be desired) ไม่ถูกต้องเลยที่มิลล์จะเอาคำว่า "สามารถเห็นได้" (visible) และ "สามารถได้ยินได้" (audible) มาเทียบเคียงกับคำว่า desirable

⁶ John Stuart Mill. *Utilitarianism* (Great Britain : Collins : 1962)

ที่ในความเป็นจริงมิได้มีความหมายว่า สามารถ ถูกปรารภณาได้ แต่กลับมีความหมายในทาง ศีลธรรม (Prescriptive or Normative Meaning) คือ เท่ากับคำว่า ดี หรือนำปรารภณา

ในทำนองเดียวกัน เมื่อพิจารณาความหมาย ของคำว่า responsible โดยสวมแว่นตาของ การอ้างเหตุผลแบบมิลล์ และคนที่แย้งมิลล์ เช่น แฮร์ (Hare) แล้ว ผู้เขียนคิดว่าคำว่า responsible เองก็มีอย่างน้อย 2 ความหมาย กล่าวคือ

ความหมายแรก หมายถึง สามารถตอบได้ (can be responded) ว่าใครเป็นผู้กระทำ การ กระทำนั้นเกิดมาจากใคร (Imputability) “อัน เป็นความหมายในเชิงสาเหตุ (Causal) หรือ ความหมายในแง่การบรรยายข้อเท็จจริง (Descriptive) ตัวอย่างเช่น y เป็นการกระทำหรือ การฆาตกรรมที่ผ่านมาแล้ว และ x *รับผิดชอบ* ต่อ y นั้น เมื่อพิจารณาในแง่นี้จะหมายความว่า y ซึ่งเป็นการกระทำหรือฆาตกรรมนั้น เกิดมา จาก x ที่เป็นผู้กระทำ รับผิดชอบในที่นี้แปลว่า สามารถตอบได้ว่า x คือผู้กระทำ y นี่คือนุมมอง ของผู้เขียนที่เกิดจากการโยงกับการอ้างเหตุผล ของมิลล์ ความหมายนี้จะตรงที่สุดกับความ หมายที่ชาร์ตใช้ในคำนิยามของความรับผิดชอบ ของเขา

ความหมายที่สอง หมายถึง คุณค่าของ ศีลธรรม เช่น ดี (good) หรือพึงปรารถนา (morally favourable) ดังตัวอย่างว่า ผู้เขียนแนะนำ x ว่า เขาเป็นครูที่ *รับผิดชอบ* ผู้เขียน หมายความว่าในใจของตนว่า x เป็นครูที่ดี เขา

มี *คุณสมบัติที่ดี* ของความเป็นครูอยู่ในตัว ในอีกแง่หนึ่งการกล่าวว่า x *รับผิดชอบ* ต่อ y เท่ากับการกล่าวว่าเป็นการ *ถูกต้อง* ที่จะถือว่า x รับผิดชอบต่อ y และ *ดำเนินดี* หรือไม่ ก็ *ลงโทษ* เขา ความหมายนี้เป็นความหมาย ในทางศีลธรรม จึงเกี่ยวข้องโดยตรงกับแนวคิด ของความถูกความผิด ความดี ความชั่ว การสรรเสริญ การประณาม การลงโทษ และ ให้อภัย รวมความแล้วก็เป็นความหมายใน ทางศีลธรรม (Prescriptive) ดังที่ผู้เขียนได้เคย อธิบายมาแล้วอย่างละเอียด นี่คือนุมมองของ คำว่า responsible ของผู้เขียนที่เกิดจากการ โยงเข้ากับคำว่า desirable ของมิลล์

อย่างไรก็ดี ทั้งความหมายแรกและความ หมาย ที่สองของคำว่า responsible เมื่อ พิจารณาเปรียบเทียบกับ การอ้างเหตุผลของ มิลล์และผู้แย้งมิลล์แล้ว ต่างก็ประกอบกัน เป็นความหมายที่สำคัญที่สุดของคำว่า *รับผิดชอบ* ตามแนวคิดของชาร์ตทั้งสิ้น คือ ความหมาย ในเชิงบรรยายหรือเชิงสาเหตุ (Descriptive Causal, Agency, Imputability) กับความ หมายในเชิงศีลธรรม (Prescriptive, Normative, Accountability)⁷

กระนั้นเมื่อพิจารณาจากเนื้อหาสาระในงานของ มิลล์ เช่น Utilitarianism แล้ว ผู้เขียนพบว่า มิลล์มิได้กล่าวจริงๆเกี่ยวกับคำว่า ความรับ รับผิดชอบ เช่นเดียวกับที่ชาร์ตเขียนไว้ใน Being and Nothingness คำที่ใกล้เคียงที่สุด กับคำว่าความรับผิดชอบในบริบทของมิลล์ ได้แก่

⁷ ผู้สนใจแนวคิดของชาร์ต โปรดดูวิทยานิพนธ์ของผู้เขียน “แนวคิดของชาร์ตว่าด้วยความรับผิดชอบ” บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ พ.ศ. 2536

คำว่า หน้าที่ (Duty) และพันธะทางศีลธรรม (Moral Obligation) แน่นนอน ในฐานะธรรมชาตินิยม มิลล์ให้นิยามของคำว่าหน้าที่ไว้ว่า “หน้าที่หมายถึงความรู้สึกในใจของเราเอง” (Duty is a feeling in our mind)⁸ ฐานยืนสุดท้ายของจริยธรรมทั้งหมดก็คือ ความรู้สึกอัตวิสัยในใจของเราเอง ฉะนั้น “ความรู้สึกเกี่ยวกับหน้าที่ เมื่อโยงเข้ากับประโยชน์ที่สูงสุด จะเป็นสิ่งที่เป็นไปได้เอง” (Feeling of duty when associated with utility would appeal equally arbitrary)⁹ มิลล์ยอมรับว่า ความรู้สึกเป็นข้อเท็จจริงในธรรมชาติของมนุษย์

ฉะนั้น ความรับผิดชอบในทัศนะของมิลล์ ในฐานะชาวธรรมชาตินิยม ก็น่าจะมีที่มาจากประสบการณ์ (Empirical) จากอารมณ์ความ

รู้สึกที่เป็นข้อเท็จจริงในธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งสามารถพิสูจน์ได้จากประสบการณ์จริงของมนุษย์ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยเข้าใจว่า ความรับผิดชอบในทัศนะของมิลล์น่าจะหมายถึงความรู้สึกในใจของเราเองเช่นเดียวกับหน้าที่หรือพันธะทางศีลธรรม ความรู้สึกเกี่ยวกับความรับผิดชอบนี้ ก็คือสาระของมโนธรรมหรือความสำนึกชั่ว-ดีของมนุษย์ กล่าวโดยสังเขป ความรับผิดชอบของมิลล์ก็คือความรู้สึกในใจของมนุษย์อันเป็นข้อเท็จจริง ที่เกิดจากประสาทสัมผัสที่มนุษย์ทุกคนมีส่วนร่วม แนวคิดของมิลล์ว่าด้วยความรับผิดชอบนี้สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นธรรมชาตินิยมของมิลล์อย่างแท้จริง

⁸ Mill, *Utilitarianism*, p. 288

⁹ Ibid, p. 284